

Υπόθεση C-198/20

Σύνοψη της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως, σύμφωνα με το άρθρο 98, παράγραφος 1, του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου

Ημερομηνία καταθέσεως:

11 Μαΐου 2020

Αιτούν δικαστήριο:

Sąd Rejonowy dla Warszawy-Woli w Warszawie (Πολωνία)

Ημερομηνία της αποφάσεως του αιτούντος δικαστηρίου:

11 Μαΐου 2020

Ενάγοντες:

MN

DN

JN

ZN

Εναγόμενη:

X Bank S.A.

Αντικείμενο της κύριας δίκης

Κυρίως, αίτημα καταβολής ποσού 46 412,79 πολωνικών ζλότι (PLN), πλέον τόκων και δικαστικών εξόδων, βάσει τμηματικής αξίωσης απορρέουσας από την ακυρότητα σύμβασης, και επικουρικός, αίτημα καταβολής ποσού 46 614,14 ζλότι, βάσει τμηματικής αξίωσης λόγω μη δέσμευσης των καταναλωτών από καταχρηστικές συμβατικές ρήτρες.

Αντικείμενο και νομική βάση της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως

Ερμηνεία των αιτιολογικών σκέψεων 11, 18 και 22 καθώς και του άρθρου 2, στοιχείο β', της οδηγίας 93/13/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 5ης Απριλίου 1993, σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με

καταναλωτές, από πλευράς του κύκλου των προσώπων που απολαύουν της χορηγούμενης από την οδηγία αυτή προστασίας των καταναλωτών.

Νομική βάση των προδικαστικών ερωτημάτων αποτελούν το άρθρο 19, παράγραφος 3, στοιχείο β', της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση και το άρθρο 267 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Προδικαστικά ερωτήματα

1. Πρώτο ερώτημα: έχουν το άρθρο 2, στοιχείο β', της οδηγίας 93/13/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 5ης Απριλίου 1993, σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές (ΕΕ L 95, της 21.4.1993, σ. 29 έως 34 [...], στο εξής: οδηγία 93/13), το άρθρο 3, παράγραφοι 1 και 2, και το άρθρο 4 της οδηγίας 93/13, καθώς και οι αιτιολογικές σκέψεις της:

ότι ο καταναλωτής πρέπει να απολαύει της αυτής προστασίας στα πλαίσια της προφορικής όσο και της γραπτής σύμβασης, στην τελευταία δε περίπτωση, ανεξάρτητα απ' το αν οι όροι της σύμβασης περιέχονται σε ένα ή περισσότερα έγγραφα·

ότι βάσει των καθορισθέντων γενικών κριτηρίων, η εκτίμηση του καταχρηστικού χαρακτήρα των ρητρών, ιδίως στις επαγγελματικές δραστηριότητες δημοσίου δικαίου που παρέχουν υπηρεσίες στο κοινό λαμβάνοντας υπόψη την ταυτότητα συμφερόντων με τους χρήστες, πρέπει να συμπληρώνεται από κάποιο μέσο γενικής αξιολόγησης των διαφόρων εμπλεκόμενων συμφερόντων· ότι αυτό αποτελεί την απαίτηση καλής πίστης· ότι, κατά την εκτίμηση της καλής πίστης, πρέπει να δίνεται ιδιαίτερη προσοχή στη διαπραγματευτική δύναμη εκάτερου των συμβαλλομένων, στο αν ο καταναλωτής παρακινήθηκε κατά οποιοδήποτε τρόπο να αποδεχθεί τη ρήτρα και αν η παροχή των αγαθών ή των υπηρεσιών έγινε κατόπιν ειδικής παραγγελίας του καταναλωτή· ότι αυτή η απαίτηση μπορεί να ικανοποιηθεί από τον επαγγελματία όταν συναλλάσσεται με έντιμο και δίκαιο τρόπο με τον αντισυμβαλλόμενο του οποίου οφείλει να λαμβάνει υπόψη τα νόμιμα συμφέροντα·

ότι οι συμβάσεις πρέπει να συντάσσονται με σαφή και κατανοητό τρόπο· ότι ο καταναλωτής πρέπει να έχει πράγματι την ευκαιρία να λάβει γνώση όλων των ρητρών και ότι σε περίπτωση αμφιβολίας πρέπει να υπερισχύσει η πιο ευνοϊκή ερμηνεία για τον καταναλωτή·

λαμβανομένων υπόψη των σκέψεων 16 και 21 της απόφασης του Δικαστηρίου της 3ης Σεπτεμβρίου 2015, *Horatiu Ovidiu Costea κατά SC Volksbank România SA* (C-110/14, ECLI:EU:C:2015:538), και των σημείων 20 και 26 έως 33 των προτάσεων του γενικού εισαγγελέα Cruz Villalón της 23ης Απριλίου 2015 (ECLI:EU:C:2015:271),

την έννοια ότι η προστασία των καταναλωτών που παρέχει η οδηγία 93/13 ισχύει για κάθε καταναλωτή;

Η μήπως, όπως συνάγεται από τη σκέψη 74 της απόφασης του Δικαστηρίου της 30ής Απριλίου 2014, Árpád Kásler, Hajnalka Káslerné Rábai κατά OTP Jelzálogbank Zrt (ECLI:EU:C:2014:282), τυγχάνει της προστασίας του καταναλωτή μόνον ο μέσος καταναλωτής που έχει τη συνήθη πληροφόρηση και είναι ευλόγως προσεκτικός και ενημερωμένος; Με άλλα λόγια, μπορεί το εθνικό δικαστήριο να διαπιστώσει τον καταχρηστικό χαρακτήρα των ρητρών σύμβασης συναφθείσας από οποιονδήποτε καταναλωτή ή μήπως μπορεί να διαπιστώσει μόνον τον καταχρηστικό χαρακτήρα των ρητρών της σύμβασης που συνήψε καταναλωτής ο οποίος μπορεί να θεωρηθεί ως μέσος καταναλωτής που έχει τη συνήθη πληροφόρηση και είναι ευλόγως προσεκτικός και ενημερωμένος;

2. Δεύτερο ερώτημα: σε περίπτωση που η απάντηση στο πρώτο ερώτημα είναι ότι η προστασία του καταναλωτή δεν παρέχεται σε κάθε καταναλωτή, αλλά μόνο στον μέσο καταναλωτή που έχει τη συνήθη πληροφόρηση και είναι ευλόγως προσεκτικός και ενημερωμένος, μπορεί να θεωρηθεί ως μέσος καταναλωτής, ο οποίος έχει τη συνήθη πληροφόρηση και είναι ευλόγως προσεκτικός και ενημερωμένος, ο καταναλωτής ο οποίος δεν διάβασε το περιεχόμενο σύμβασης ενυπόθηκου δανείου με ρήτρα υπολογισμού σε αξία ξένου νομίσματος συναφθείσας για περίοδο 30 ετών, αξίας 150 000 ζλότι; Μπορεί να παρασχεθεί στον εν λόγω καταναλωτή προστασία βάσει της οδηγίας 93/13;

3. Τρίτο ερώτημα: σε περίπτωση που η απάντηση στο πρώτο ερώτημα είναι ότι η προστασία του καταναλωτή δεν παρέχεται σε κάθε καταναλωτή, αλλά μόνο στον μέσο καταναλωτή που έχει τη συνήθη πληροφόρηση και είναι ευλόγως προσεκτικός και ενημερωμένος, μπορεί να θεωρηθεί ως μέσος καταναλωτής, που έχει τη συνήθη πληροφόρηση και είναι ευλόγως προσεκτικός και ενημερωμένος, ο καταναλωτής ο οποίος ναι μεν διάβασε το σχέδιο σύμβασης ενυπόθηκου δανείου με ρήτρα υπολογισμού σε αξία ξένου νομίσματος συναφθείσας για περίοδο 30 ετών, αξίας 150 000 ζλότι, όμως δεν κατανόησε πλήρως το περιεχόμενό της, και παρά ταύτα δεν προσπάθησε να το κατανοήσει πριν από τη σύναψή της, και ειδικότερα δεν ζήτησε από τον αντισυμβαλλόμενο -την Τράπεζα- να αποσαφηνίσει το νόημα της σύμβασης και των επιμέρους όρων της; Μπορεί να παρασχεθεί στον εν λόγω καταναλωτή προστασία βάσει της οδηγίας 93/13;

Παρατιθέμενες διατάξεις του δικαίου της Ένωσης

Οδηγία 93/13: αιτιολογικές σκέψεις 11, 18 και 22, άρθρα 2, 3 και 4, παράγραφος 1.

Παρατιθέμενες διατάξεις της εθνικής νομοθεσίας

Ustawa z 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (νόμος της 23ης Απριλίου 1964 περί Αστικού Κώδικα) (Dz. U. του 2007, θέση 459, όπως έχει τροποποιηθεί, στο εξής: KC)

Άρθρο 385¹:

§ 1. Οι ρήτρες σύμβασης που συνάπτεται με καταναλωτή οι οποίες δεν αποτέλεσαν αντικείμενο ατομικής διαπραγμάτευσης δεν δεσμεύουν τον καταναλωτή εάν διαμορφώνουν τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις του κατά τρόπο που αντιβαίνει στα χρηστά ήθη και θίγει σοβαρά τα συμφέροντά του (καταχρηστικές συμβατικές ρήτρες). Αυτό δεν ισχύει για ρήτρες που καθορίζουν τις κύριες παροχές των συμβαλλομένων μερών, ιδίως το τίμημα ή την αντιπαροχή, εφόσον είναι διατυπωμένες με σαφήνεια.

§ 2. Σε περίπτωση που μια συμβατική ρήτρα δεν είναι δεσμευτική για τον καταναλωτή σύμφωνα με την παράγραφο 1, οι συμβαλλόμενοι εξακολουθούν να δεσμεύονται κατά τα λοιπά από τη σύμβαση.

§ 3. Ως συμβατικές ρήτρες που δεν αποτέλεσαν αντικείμενο ατομικής διαπραγμάτευσης νοούνται εκείνες επί του περιεχομένου των οποίων δεν μπόρεσε να ασκήσει πραγματική επιρροή ο καταναλωτής. Αυτό ισχύει ιδίως για συμβατικές ρήτρες οι οποίες αποτελούν γενικούς όρους συναλλαγών οι οποίοι προτάθηκαν στον καταναλωτή από τον αντισυμβαλλόμενο.

§ 4. Το βάρος αποδείξεως του ισχυρισμού ότι μια διάταξη αποτέλεσε αντικείμενο ατομικής διαπραγμάτευσης φέρει το μέρος το οποίο την επικαλείται.

Άρθρο 385²:

Η εκτίμηση του συμβατού μιας συμβατικής ρήτρας με τα χρηστά ήθη πραγματοποιείται σε συνάρτηση με την κατάσταση κατά τον χρόνο σύναψης της σύμβασης, λαμβανομένων υπόψη του περιεχομένου της, των περιστάσεων της σύναψης καθώς και των λοιπών συμβάσεων που συνδέονται με τη σύμβαση στην οποία περιλαμβάνονται οι διατάξεις που αποτελούν αντικείμενο της εκτίμησης.

Άρθρο 22¹:

Ως καταναλωτής θεωρείται κάθε φυσικό πρόσωπο που συνάπτει με επαγγελματία δικαιοπραξία μη συνδεδεμένη άμεσα με την οικονομική ή την επαγγελματική του δραστηριότητα.

Άρθρο 65

§ 1. Η δήλωση βουλήσεως πρέπει να ερμηνεύεται σύμφωνα με τις αρχές της κοινωνικής συμβίωσης και τα καθιερωμένα συναλλακτικά ήθη, λαμβάνομένων υπόψη των περιστάσεων υπό τις οποίες εκφράστηκε.

§ 2. Στις συμβάσεις πρέπει να αναζητείται η κοινή βούληση των μερών και ο επιδιωκόμενος σκοπός τους χωρίς προσήλωση στις λέξεις.

Συνοπτική παράθεση των πραγματικών περιστατικών και της διαδικασίας

- 1 Οι ενάγοντες καταναλωτές συνήψαν με την προκάτοχο της καθής Τράπεζα σύμβαση υπογραφείσα στις 21 Ιουλίου 2008 για στεγαστικό δάνειο ύψους

150 000 PLN, εκπεφρασμένο (υπολογιζόμενο) σε ελβετικά φράγκα (CHF), για χρονική διάρκεια 360 μηνών. Το εκπεφρασμένο σε CHF ποσό του δανείου θα καθοριζόταν βάσει της τιμής αγοράς του οικείου νομίσματος σύμφωνα με τον ισχύοντα πίνακα συναλλαγματικών ισοτιμιών της τράπεζας κατά την ημερομηνία εκταμίευσης του δανείου. Η πίστωση ήταν έντοκη βάσει του κυμαινόμενου επιτοκίου LIBOR 3M και ενός σταθερού περιθωρίου 2,32 εκατοστιαίων μονάδων. Οι μηνιαίες δόσεις του δανείου εκφράζονταν σε CHF και η εξόφλησή τους γινόταν σε PLN βάσει της τιμής πώλησης του ξένου νομίσματος σύμφωνα με τον ισχύοντα πίνακα συναλλαγματικών ισοτιμιών της τράπεζας κατά την ημερομηνία εξόφλησης.

- 2 Κατά τον χρόνο σύναψης της σύμβασης, ο ενάγων MN πραγματοποιούσε παιδαγωγικές σπουδές, η ενάγουσα DN οικονομικές σπουδές, ενώ η ενάγουσα JN εργαζόταν στον Δήμο και είχε ολοκληρώσει τεχνική κατάρτιση στον κλάδο της γεωπονίας. Κατά τον χρόνο σύναψης της σύμβασης, ο ZN ήταν διευθυντής στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση.
- 3 Με τις διατυπώσεις της πίστωσης που προηγήθηκαν της υπογραφής της σύμβασης δανείου, και οι οποίες διεκπεραιώθηκαν τηλεφωνικώς και με τηλεομοιοτυπία ή ταχυδρομικώς, ασχολήθηκε ο MN -και όχι η DN που είχε εκπαιδευτεί στα οικονομικά- χρησιμοποιώντας υπηρεσίες οικονομικού συμβούλου στον τομέα των πιστώσεων, με τον οποίο οι ενάγοντες ουδέποτε συναντήθηκαν. Όλα τα σχετικά έγγραφα υποβλήθηκαν όχι στην τράπεζα, αλλά απεστάλησαν σε σύμβουλο. Λόγω μειωμένης πιστοληπτικής ικανότητας των MN και DN, ο σύμβουλος πρότεινε την προσχώρηση στη σύμβαση των γονέων του MN, ήτοι των JN και ZN. Ο σύμβουλος υπέδειξε μία μόνον τράπεζα (την προκάτοχο της εναγομένης), η οποία ήταν σε θέση να τους χορηγήσει δάνειο ύψους 150 000 PLN και μόνο με ρήτρα υπολογισμού σε αξία ξένου νομίσματος. Ο στόχος των εναγόντων ήταν να τους χορηγηθεί πίστωση υπό τις ευνοϊκότερες δυνατές συνθήκες. Οι ίδιοι οι ενάγοντες δεν είχαν επαφή με τους υπαλλήλους της τράπεζας.
- 4 Η σύμβαση υπογράφηκε από τον MN, ενεργώντας ιδίω ονόματι και, δυνάμει συμβολαιογραφικού πληρεξουσίου, επ' ονόματι των DN, JN και ZN. Ο ενάγων MN δεν διάβασε τα έγγραφα αυτά στην τράπεζα πριν τα υπογράψει. Κατόπιν σύστασης του υπαλλήλου της τράπεζας, ο MN έλεγξε κατά την υπογραφή την ορθότητα των αναγραφόμενων στη σύμβαση προσωπικών στοιχείων των δανειοληπτών καθώς και των στοιχείων του χρηματοδοτούμενου ακινήτου. Ο MN ανέφερε ότι δεν είχε παραλάβει εκ των προτέρων το σχέδιο σύμβασης και ότι ουδείς τον είχε ενημερώσει για τη δυνατότητα αυτή. Κατά την άποψή του, λαμβανομένου υπόψη του όγκου των εγγράφων, δεν υπήρχε χρόνος για την ανάγνωση όλων των εγγράφων. Κατόπιν της υπογραφής της σύμβασης, οι ενάγοντες MN και DM επιχείρησαν να τη διαβάσουν, αλλά δυστυχώς δεν κατανοούσαν το περιεχόμενό της, ενώ οι ενάγοντες JN και ZN, αφότου υπέγραψαν το συμβολαιογραφικό πληρεξούσιο, δεν είχαν πλέον καμία σχέση με τη σύμβαση.

- 5 Ο ενάγων MN δεν ενδιαφερόταν για τον μηχανισμό υπολογισμού των συναλλαγματικών ισοτιμιών στις συμβάσεις δανείου και δεν γνώριζε πώς προέκυπταν οι μεταβολές των ισοτιμιών. Επέλεξε τέτοια σύμβαση, διότι κατά την περίοδο εκείνη επρόκειτο για συνήθη μορφή πίστωσης, οι συμβάσεις δε αυτές έχαιραν καλής φήμης από τους δανειολήπτες. Άρχισε δε να ενδιαφέρεται για τη μεταβολή των ισοτιμιών μόνον όταν η δόση του δανείου αυξήθηκε σημαντικά. Οι ενάγοντες συνήψαν με την προκάτοχο της εναγομένης τράπεζας τροποποιητική πράξη της σύμβασης δανείου, σύμφωνα με την οποία, από τον Δεκέμβριο του 2012, το δάνειο θα αποπληρωνόταν σε ελβετικά φράγκα.
- 6 Στις 20 Σεπτεμβρίου 2018, οι ενάγοντες MN και DN απέστειλαν στην εναγομένη τράπεζα έγγραφο οχλήσεως προς πληρωμή και ορθή εκτέλεση της σύμβασης, καθώς και καταγγελία. Στις 26 Σεπτεμβρίου 2018, υπέβαλαν δήλωση συμψηφισμού.
- 7 Με την αγωγή τους, οι ενάγοντες ζητούν να κηρυχθεί άκυρη η σύμβαση λόγω του καταχρηστικού χαρακτήρα των ρητρών της δανειακής σύμβασης.
- 8 Η καθήs ζητεί την απόρριψη της αγωγής στο σύνολό της και την καταδίκη των εναγόντων στα δικαστικά έξοδα.

Κύρια επιχειρήματα των διαδίκων της κύριας δίκης

- 9 Οι ενάγοντες ζητούν να κηρυχθεί άκυρη η σύμβαση στηριζόμενοι στην αδυναμία μεταβολής του νομικού καθεστώτος της πίστωσης μέσω της συμβατικής ελευθερίας. Κατά τους ενάγοντες, οι ρήτρες της σύμβασης ενυπόθηκου δανείου παρέχουν στην τράπεζα πλήρη ελευθερία και ευχέρεια κατά τον καθορισμό του ύψους της συναλλαγματικής ισοτιμίας του ξένου νομίσματος (CHF) και, ως εκ τούτου, του ποσού της οφειλής των εναγόντων. Κατ' αποτέλεσμα, η τράπεζα καθορίζει μονομερώs το εκπεφρασμένο σε αλλοδαπό νόμισμα χρεωστικό υπόλοιπο του δανείου, το οποίο συνιστά τη βάση για τον υπολογισμό των τόκων και τον προσδιορισμό του ύψους των δόσεων. Στη συνέχεια, οι ενάγοντες υποστηρίζουν ότι δεν επιτρέπεται η αναπροσαρμογή της αξίας ενός τραπεζικού δανείου και η πρόβλεψη στη σύμβαση όρων αναπροσαρμογής που αντιβαίνουν στη φύση της συμβατικής αναπροσαρμογής.
- 10 Ακολούθως, οι ενάγοντες επικαλούνται παράλειψη καθορισμού του ποσού του δανείου και παράβαση του κανόνα περί καταβολής της παροχής σε εγχώριο νόμισμα στην περίπτωση που γίνει δεκτό ότι η πίστωση αποτελεί πίστωση σε ξένο νόμισμα καθώς και αθέμιτη πρακτική της τράπεζας συνιστάμενη σε παραπλάνηση.
- 11 Οι ενάγοντες υποστηρίζουν ότι η αδυναμία εκτέλεσης της σύμβασης οφείλεται στον καταχρηστικό χαρακτήρα των ρητρών μετατροπής, οι οποίες συνεπάγονται ασάφεια των γενικών όρων της σύμβασης και μη παροχή πλήρους ενημέρωσης σε κατανοητή γλώσσα για τη ρήτρα υπολογισμού σε αξία ξένου νομίσματος.

- 12 Εκτός αυτού, ο καταχρηστικός χαρακτήρας της ρήτρας υπολογισμού σε αξία ξένου νομίσματος καταδεικνύεται από τη μη παροχή στον καταναλωτή του δικαιώματος υπαναχώρησης από τη σύμβαση σε περίπτωση μεταγενέστερης συμβατικής πρόβλεψης μηχανισμού συνεπαγόμενου αύξηση του ύψους των παροχών του.
- 13 Τέλος, οι ενάγοντες φρονούν ότι ο καταχρηστικός χαρακτήρας απορρέει επίσης από την έλλειψη αντικειμενικότητας κατά τον καθορισμό των ισοτιμιών του CHF για τις ανάγκες εκτέλεσης της σύμβασης. Η διατήρηση της δυνατότητας αναπροσαρμογής της αξίας εφόσον διαπιστωθεί μόνον ο καταχρηστικός χαρακτήρας των ρητρών μετατροπής θα συνιστούσε περίπτωση μη επιτρεπόμενης «απάλειψης της ρήτρας με διατήρηση των αποτελεσμάτων της σύμβασης».

Συνοπτική παράθεση του σκεπτικού της απόφασης περί παραπομπής

- 14 Το αιτούν δικαστήριο δεν συμερίζεται τα επιχειρήματα σχετικά με την ακυρότητα σύμβασης δανείου με ρήτρα υπολογισμού σε αξία ξένου νομίσματος βάσει γενικών αρχών συναγόμενων από άλλους λόγους πλην του καταχρηστικού χαρακτήρα των συμβατικών ρητρών. Κατά την εξέταση του καταχρηστικού χαρακτήρα των συμβατικών ρητρών, το αιτούν δικαστήριο χρησιμοποίησε ως οδηγό τα στοιχεία που περιλαμβάνονται στις προαναφερθείσες αποφάσεις του Δικαστηρίου. Εφόσον διαπιστωθεί ο καταχρηστικός χαρακτήρας των συμβατικών ρητρών, το δικαστήριο δεν αποκλείει το ενδεχόμενο να κηρυχθεί άκυρη η σύμβαση λόγω αδυναμίας εκτέλεσής της.
- 15 Το αιτούν δικαστήριο υπογραμμίζει, κατ' αρχάς, την ενίσχυση της προστασίας των δικαιωμάτων του καταναλωτή ως αποτέλεσμα της θέσπισης της οδηγίας 93/13 του Συμβουλίου και της μεταφοράς της στο εσωτερικό δίκαιο των κρατών μελών, παραθέτοντας ως παράδειγμα, στο πολωνικό δίκαιο, τις προπαρατεθείσες διατάξεις των άρθρων 385¹ και 385² του ΚC.
- 16 Το αιτούν δικαστήριο εφιστά επίσης την προσοχή στην πλούσια νομολογία του Δικαστηρίου στον τομέα των δανείων, συμπεριλαμβανομένων των συνομολογούμενων με ρήτρα υπολογισμού σε αξία ξένου νομίσματος (εκπεφρασμένων ή αναπροσαρμοζόμενων σε ξένο νόμισμα), στο πλαίσιο της οποίας παραθέτει μεταξύ άλλων τις κάτωθι αποφάσεις: της 14ης Ιουνίου 2012, Banco Español de Crédito SA κατά Joaquín Calderón Camino (C-618/10, ECLI:EU:C:2012:349), της 15ης Μαρτίου 2012, Jana Pereničova και Vladislav Perenič κατά SOS financ spol. s r.o., (C-453/10, ECLI:EU:C:2012:144), της 14ης Μαρτίου 2013, Mohammed Aziz κατά Caixa d'Estalvis de Catalunya, Tarragona και Manresa (Catalunyacaixa) (C-415/11, ECLI:EU:C:2013:164), της 26ης Φεβρουαρίου 2015, Bogdan Matei, Ioana Ofelia Matei κατά S.C. Volksbank România SA (C-143/13, ECLI:EU:C:2015:127), της 30ής Απριλίου 2014, Árpád Kásler κατά OTP Jelzálogbank Zrt (C-26/13, ECLI:EU:C:2014:282), της 21ης Ιανουαρίου 2015, Unicaja Banco, SA κατά Hidalgo Rueda κ.λπ. και Caixabank SA κατά Manuel María Rueda Ledesma κ.λπ. (C-482/13, ECLI:EU:C:2015:21),

της 3ης Δεκεμβρίου 2015, Banif Plus Bank Zrt. κατά Márton Lantos και Mártonné Lantos (C-312/14, EU:C:2015:794), της 21ης Δεκεμβρίου 2016, συνεκδικασθείσες υποθέσεις Francisco Gutiérrez Naranjo κατά Cajasur Banco SAU (C-154/15), Ana María Palacios Martínez κατά Banco Bilbao Vizcaya Argentaria SA (C-308/15), Banco Popular Español, SA κατά Emil Irles López, Teresa Torres Andreu (C-308/15) (C-154/15, C-307/15 και C-308/15, ECLI:EU:C:2016:980), της 20ής Σεπτεμβρίου 2017, Ruxandra Paula Andriciuc κ.λπ. κατά Banca Românească SA (C-186/16, ECLI:EU:C:2017:703), της 31ης Μαΐου 2018, Zsolt Sziber κατά ERSTE Bank Hungary Zrt (C-483/16, EU:C:2018:367), της 20ής Σεπτεμβρίου 2018, OTP Bank Nyrt., OTP Faktoring Követeléskezelő Zrt. κατά Teréz Ilyés, Emil Kiss (C-51/17, EU:C:2018:750), της 14ης Μαρτίου 2019, Zsuzsanna Dunai κατά ERSTE Bank Hungary Zrt. (C-118/17, EU:C:2019:207), της 26ης Μαρτίου 2019, συνεκδικασθείσες υποθέσεις Abanca Corporación Bancaria SA κατά Albert García Salamanca Santos (C-70/17) και Bankia SA/Alfonso Antonio Lau Mendoza, V. Y. Rodríguez Ramírez (C-179/17) (C-70/17 και C-179/17, EU:C:2019:250), καθώς και την απόφαση της 3ης Οκτωβρίου 2019 που εκδόθηκε κατόπιν πολωνικής αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως στην υπόθεση Kamil Dziubak, Justyna Dziubak κατά Raiffeisen Bank International AG (C-260/18, ECLI:EU:C:2019:819).

- 17 Στο πλαίσιο της ως άνω νομολογίας του Δικαστηρίου, το αιτούν δικαστήριο επιστά ιδιαίτερη προσοχή στην απόφαση της 30ής Απριλίου 2014, Árpád Kásler, Hajnalka Káslerné Rábai κατά OTP Jelzálogbank Zrt (C-26/13, ECLI:EU:C:2014:282), παραθέτοντας την ακόλουθη σκέψη της εν λόγω απόφασης:

«Σκέψη 74 [...] [σ]το αιτούν δικαστήριο απόκειται να κρίνει αν, λαμβανομένων υπόψη όλων των κρίσιμων πραγματικών στοιχείων, μεταξύ των οποίων συγκαταλέγονται η διαφήμιση και η πληροφόρηση που παρέχει ο δανειστής στο πλαίσιο της διαπραγματεύσεως συμβάσεως δανείου, ο μέσος καταναλωτής, ο οποίος έχει τη συνήθη πληροφόρηση και είναι ευλόγως προσεκτικός και ενημερωμένος, μπορούσε όχι μόνο να πληροφορηθεί την ύπαρξη της διαφοράς, η οποία παρατηρείται γενικώς στην αγορά των κινητών αξιών, μεταξύ της συναλλαγματικής ισοτιμίας πωλήσεως και της συναλλαγματικής ισοτιμίας αγοράς του ξένου νομίσματος, αλλά και να αξιολογήσει τις οικονομικές συνέπειες, εν δυνάμει σημαντικές, που θα συνεπαγόταν γι' αυτόν η εφαρμογή της συναλλαγματικής ισοτιμίας αγοράς για τον υπολογισμό των δόσεων των οποίων θα είναι ο τελικός υπόχρεος και, ως εκ τούτου, το συνολικό ύψος του δανείου του.»

- 18 Το αιτούν δικαστήριο μνημονεύει επίσης την απόφαση του Δικαστηρίου της 3ης Σεπτεμβρίου 2015, Horațiu Ovidiu Costea κατά SC Volksbank România SA (C-110/14, ECLI:EU:C:2015:538), παραθέτοντας τις ακόλουθες σκέψεις της:

«Σκέψη 16 Σύμφωνα με τους ορισμούς αυτούς, “καταναλωτής” είναι κάθε φυσικό πρόσωπο το οποίο, στο πλαίσιο των συμβάσεων που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της προμνησθείσας οδηγίας, ενεργεί για σκοπό μη εντασσόμενο στο

πλαίσιο της εμπορικής, επιχειρηματικής ή επαγγελματικής του δραστηριότητας. Εξάλλου, “επαγγελματίας” είναι κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο που, κατά τις συμβάσεις που καλύπτει η οδηγία 93/13, ενεργεί στα πλαίσια της επαγγελματικής του δραστηριότητας, είτε δημόσιας είτε ιδιωτικής.

Σκέψη 21 Η έννοια του “καταναλωτή”, κατά το άρθρο 2, στοιχείο β΄, της οδηγίας 93/13, έχει, όπως τόνισε ο γενικός εισαγγελέας στα σημεία 28 έως 33 των προτάσεών του, αντικειμενικό χαρακτήρα και δεν εξαρτάται από τις συγκεκριμένες γνώσεις που ενδέχεται να έχει το οικείο πρόσωπο, ούτε από τις πληροφορίες που αυτό πράγματι διαθέτει.»

- 19 Επιπλέον, το αιτούν δικαστήριο παραπέμπει στις προτάσεις που ανέπτυξε στις 23 Απριλίου 2015 ο γενικός εισαγγελέας Cruz Villalón στην υπόθεση *Horățiu Ovidiu Costea κατά SC Volksbank România SA* (C-110/14, ECLI:EU:C:2015:271), παραθέτοντας, μεταξύ άλλων, τα ακόλουθα σημεία.

«Σημείο 20 Από την εν λόγω διάταξη προκύπτει, τόσο όσον αφορά τον ορισμό της έννοιας του καταναλωτή όσο και αυτής του επαγγελματία, η σπουδαιότητα του πεδίου στο οποίο αναπτύσσεται η δράση του ατόμου. Συγκεκριμένα, το άρθρο 2, στοιχείο β΄, της οδηγίας ορίζει ως καταναλωτή “κάθε φυσικό πρόσωπο το οποίο, κατά τις συμβάσεις που καλύπτει η παρούσα οδηγία, ενεργεί για σκοπούς οι οποίοι είναι άσχετοι με τις επαγγελματικές του δραστηριότητες”. Αντιθέτως, κατά το άρθρο 2, στοιχείο γ΄, επαγγελματίας είναι “κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο που, κατά τις συμβάσεις που καλύπτει η παρούσα οδηγία, ενεργεί στα πλαίσια της επαγγελματικής του δραστηριότητας [...]”.

Σημείο 26 Ως εκ τούτου, το γράμμα της οδηγίας και η νομολογία που ερμηνεύει τόσο αυτό το νομοθετικό κείμενο όσο και την οδηγία 85/577 φαίνεται να συνηγορούν υπέρ μιας αντικειμενικής και ταυτοχρόνως λειτουργικής έννοιας του όρου “καταναλωτής”: δεν πρόκειται, συνεπώς, όσον αφορά ένα συγκεκριμένο πρόσωπο, για αυτούσια και αμετάβλητη κατηγορία, αλλά, αντιθέτως, για ιδιότητα που κρίνεται σε συνάρτηση με τη θέση στην οποία βρίσκεται ένα πρόσωπο σε σχέση με συγκεκριμένη δικαιοπραξία ή συναλλαγή, μεταξύ των πολλών στις οποίες μπορεί να επιδοθεί στην καθημερινή ζωή του. Όπως τόνισε ο γενικός εισαγγελέας Mischo στην υπόθεση *Di Pinto* αναφερόμενος στην έννοια του καταναλωτή στο πεδίο του άρθρου 2 της οδηγίας 85/577, τα πρόσωπα τα οποία η διάταξη αυτή αφορά “δεν καθορίζονται αφηρημένα, αλλά ανάλογα με τις συγκεκριμένες ενέργειες τους”, με αποτέλεσμα το ίδιο πρόσωπο, σε διαφορετικές καταστάσεις, να μπορεί άλλοτε να έχει την ιδιότητα του καταναλωτή και άλλοτε του επαγγελματία.

Σημείο 27 Αυτή η ερμηνεία της έννοιας του καταναλωτή ως πρωταγωνιστή συγκεκριμένης δικαιοπραξίας, η οποία συγκεντρώνει συγχρόνως και ανά περίπτωση στοιχεία τόσο αντικειμενικά όσο και λειτουργικά, επιβεβαιώνεται επίσης στο πεδίο εφαρμογής της Συμβάσεως των Βρυξελλών, πεδίο στο οποίο η έννοια του καταναλωτή αποτέλεσε επίσης αντικείμενο ερμηνείας από το Δικαστήριο, μολονότι, όπως θα τονιστεί εν συνεχεία, η αναλογία πρέπει να

αμβλυνθεί κατά την ερμηνεία της οδηγίας, λαμβανομένων υπόψη των διαφορετικών αντικειμένων των δύο αυτών νομοθετημάτων. Κατ' αυτόν τον τρόπο, με την απόφαση Benincasa, το Δικαστήριο έκρινε ότι, για να εξακριβωθεί εάν ένα πρόσωπο ενεργεί υπό την ιδιότητα του καταναλωτή, “θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη η θέση του προσώπου σε συγκεκριμένη σύμβαση, σε σχέση με τη φύση και τον σκοπό αυτής, και όχι η υποκειμενική κατάσταση του ίδιου αυτού προσώπου. [...] Ένα και το αυτό πρόσωπο μπορεί να θεωρηθεί ως καταναλωτής στο πλαίσιο ορισμένων πράξεων και ως επιχειρηματίας στο πλαίσιο άλλων πράξεων.”

Σημείο 28 Πρόκειται, σε τελική ανάλυση, για αντικειμενική και λειτουργική έννοια, η στοιχειοθέτηση της οποίας εξαρτάται από ένα και μοναδικό κριτήριο: την ένταξη της οικείας δικαιοπραξίας στο πλαίσιο δραστηριοτήτων οι οποίες είναι άσχετες με το ασκούμενο επάγγελμα. Πράγματι, όπως σημείωσε η Ρουμανική Κυβέρνηση, η οδηγία δεν θεσπίζει κανένα πρόσθετο κριτήριο για τον καθορισμό της ιδιότητας του καταναλωτή. Πρόκειται, επιπλέον, για έννοια που ορίζεται κατά τρόπο περιστασιακό, ήτοι σε συνάρτηση με συγκεκριμένη δικαιοπραξία. Κατά συνέπεια, κανένα πρόσωπο δεν μπορεί να στερηθεί της δυνατότητας να ευρίσκεται στη θέση του καταναλωτή σε σχέση με συγκεκριμένη σύμβαση που κείται εκτός της επαγγελματικής του δραστηριότητας εξαιτίας των γενικών του γνώσεων ή του επαγγέλματός του, αλλά πρέπει να λαμβάνεται αποκλειστικώς υπόψη η θέση του σε σχέση με συγκεκριμένη δικαιοπραξία.

Σημείο 29 Το συμπέρασμα αυτό δεν αναιρείται από τους ισχυρισμούς της Volksbank τους οποίους θεμελιώνει στο πνεύμα της οδηγίας, αναφερόμενη, μεταξύ άλλων, σε διάφορες αιτιολογικές σκέψεις του προοιμίου αυτής. Σύμφωνα με μια συστηματική θεώρηση της οδηγίας, είναι σαφές ότι οι έννοιες της ευάλωτης και μειονεκτικής θέσεως, από πλευράς τόσο διαπραγματευτικής ικανότητας όσο και επιπέδου πληροφόρησης, συνιστούν τον λόγο υπάρξεως της οδηγίας, καθώς αυτή εκκινεί από μια πραγματικότητα κατά την οποία ο καταναλωτής συμμορφώνεται προς όρους ήδη διατυπωμένους από τον επαγγελματία, χωρίς να έχει τη δυνατότητα να επηρεάσει το περιεχόμενό τους. Ωστόσο, οι ιδέες αυτές περί ευάλωτης και μειονεκτικής θέσεως, οι οποίες υπαγορεύουν, γενικώς, το δίκαιο περί προστασίας των καταναλωτών στο επίπεδο της Ένωσης στο σύνολό του, δεν έχουν συγκεκριμενοποιηθεί στη νομοθετική αποτύπωση του όρου “καταναλωτής” ως απαραίτητες προϋποθέσεις διά του ορισμού τους στο θετικό δίκαιο. Επομένως, ούτε ο ορισμός του καταναλωτή ούτε οποιαδήποτε άλλη διάταξη της οδηγίας εξαρτούν τη στοιχειοθέτηση της ιδιότητας του καταναλωτή, στο πλαίσιο συγκεκριμένης περιπτώσεως, από την έλλειψη γνώσεων, την ελλιπή πληροφόρηση ή την κατ' ουσίαν μειονεκτική θέση.

Σημείο 30 Πράγματι, το ενδεχόμενο να αμφισβητείται σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση η ιδιότητα του καταναλωτή βάσει στοιχείων σχετικών με την πείρα, τις σπουδές, το επάγγελμα ή ακόμη και τη νοημοσύνη του καταναλωτή, θα ερχόταν σε αντίθεση προς το πρακτικό αποτέλεσμα της οδηγίας. Ειδικότερα, οι δικηγόροι (ή οι πτυχιούχοι νομικής, καθώς επίσης άλλοι επαγγελματίες) θα στερούνταν προστασίας σε πολλές πτυχές των ιδιωτικών συναλλαγών τους. Όπως

επισημαίνει η Ρουμανική Κυβέρνηση, ακόμη και όταν το επίπεδο γνώσεων του οικείου προσώπου μπορεί να εξομοιωθεί με αυτό του δανειστή, τούτο δεν συνεπάγεται ότι η διαπραγματευτική του ικανότητα είναι διαφορετική αυτής οποιουδήποτε άλλου προσώπου έναντι του επαγγελματία.

Σημείο 31 Είναι αληθές, βεβαίως, ότι το Δικαστήριο, στην υπόθεση Šiba, έκρινε ότι “οι δικηγόροι διαθέτουν υψηλό επίπεδο ειδικών γνώσεων τις οποίες δεν διαθέτουν κατ’ ανάγκη οι καταναλωτές”, πλην όμως, οι παρατηρήσεις αυτές διατυπώθηκαν σε σχέση με μια κατάσταση στην οποία ο οικείος δικηγόρος “στο πλαίσιο της επαγγελματικής του δραστηριότητας παρέχει έναντι αμοιβής νομικές υπηρεσίες σε φυσικό πρόσωπο το οποίο ενεργεί ως ιδιώτης” και είναι, επομένως, επαγγελματίας κατά την έννοια του άρθρου 2, στοιχείο γ’, της οδηγίας.

Σημείο 32 Επιπλέον, μια ερμηνεία όπως αυτή που προτείνει η Volksbank θα είχε ως συνέπεια να μην αναγνωρίζεται η ιδιότητα του καταναλωτή σε όλα εκείνα τα πρόσωπα που, κατά τον χρόνο συνάψεως της συμβάσεως, ετύχχαναν νομικής ή άλλου είδους επαγγελματικής αρωγής.

Σημείο 33 Εξάλλου, η επιρροή των γνώσεων ή της συγκεκριμένης καταστάσεως του οικείου προσώπου έχει απορριφθεί από το Δικαστήριο σε πεδία διαφορετικά εκείνου της οδηγίας, στις περιπτώσεις κατά τις οποίες δεν επληρούτο η αντικειμενική προϋπόθεση να κείται η δραστηριότητα εκτός του επαγγελματικού πεδίου του οικείου προσώπου. Υπό την έννοια αυτή κρίθηκε σε σχέση με την οδηγία 85/577, ως προς την οποία η απόφαση Di Pinto αποδεικνύει ότι, οσάκις ένα πρόσωπο ενεργεί στο πλαίσιο των επαγγελματικών δραστηριοτήτων του, η ουσιαστική έλλειψη γνώσεων στη συγκεκριμένη περίπτωση δεν αίρει την ιδιότητά του ως επαγγελματία.»

- 20 Λαμβανομένης υπόψη της απόφασης Árpád Kásler, Hajnalka Káslerné Rábai, ιδίως της σκέψης 74 της απόφασης αυτής, και υπό το πρίσμα των πραγματικών περιστατικών της υπόθεσης, όπου μόνον ένας εκ των καταναλωτών (ο MN) υπέγραψε τη σύμβαση πίστωσης χωρίς να διαβάσει το περιεχόμενό της, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται αν μπορεί να παράσχει σε τέτοιον καταναλωτή (τέτοιους καταναλωτές) την προστασία που χορηγεί η οδηγία 93/13.
- 21 Στο μέτρο που τμήμα των καταναλωτών ουδέποτε συνάπτει τέτοιες συμβάσεις ή τις συνάπτει πολύ σπάνια, θα μπορούσε να συναχθεί ότι, κατά τη σύναψη μιας τέτοιας σύμβασης, το ενδιαφέρον του καταναλωτή για τις συμβατικές ρήτρες και η επιμέλειά του για την προστασία των συμφερόντων του πρέπει να υπερβαίνουν τον μέσο όρο. Κατά το αιτούν δικαστήριο, τόσο ο καταναλωτής ο οποίος, σε μια υπόθεση όπως η εξεταζόμενη, δεν διάβασε τη σύμβαση πριν από την υπογραφή της, όσο και εκείνος ο οποίος τη διάβασε μεν, αλλά δεν κατανόησε το περιεχόμενό της, και, παρά ταύτα, δεν κατέβαλε προσπάθεια ώστε να το κατανοήσει, δεν μπορεί να θεωρηθεί ως μέσος καταναλωτής που έχει τη συνήθη πληροφόρηση και είναι ευλόγως προσεκτικός και ενημερωμένος. Υπό τις συνθήκες αυτές, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται αν η προστασία του καταναλωτή μπορεί να παρασχεθεί σε καταναλωτές όπως αυτοί της υπόθεσης της

κύριας δίκης, και αν μπορεί να διαπιστωθεί ο καταχρηστικός χαρακτήρας ρητρών σύμβασης συναφθείσας από τέτοιο καταναλωτή.

- 22 Το αιτούν δικαστήριο έλαβε υπόψη, αφενός, ότι τόσο το άρθρο 2, στοιχείο β', της οδηγίας 93/13 όσο και το άρθρο 22¹ του ΚC δεν επιβάλλουν καμία απαίτηση στον καταναλωτή όταν προβαίνουν στον ορισμό της έννοιας του καταναλωτή, αλλά αναφέρουν απλώς ότι πρόκειται για φυσικό πρόσωπο που συνάπτει σύμβαση μη συνδεδεμένη με οικονομική δραστηριότητα. Ομοίως, στη σκέψη 21 της απόφασης του Δικαστηρίου της 3ης Σεπτεμβρίου 2015, *Horățiu Ovidiu Costea κατά SC Volksbank România SA* (C-110/14, ECLI:EU:C:2015:538), επισημαίνεται ότι η έννοια του καταναλωτή έχει αντικειμενικό χαρακτήρα και είναι ανεξάρτητη από τις συγκεκριμένες γνώσεις που μπορεί να έχει το ενδιαφερόμενο πρόσωπο ή τις πληροφορίες που αυτό πράγματι διαθέτει. Πρέπει να επισημανθούν οι διαπιστώσεις του γενικού εισαγγελέα Cruz Villalón οι οποίες εκτίθενται στο σημείο 74 των προτάσεων του στην υπόθεση *Horățiu Ovidiu Costea κατά SC Volksbank România SA* (C-110/14, ECLI:EU:C:2015:271). Αφετέρου, τόσο από την εθνική νομολογία όσο και από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι πρέπει πάντως να χρησιμοποιείται ως βάση όχι οποιοσδήποτε καταναλωτής, αλλά ο μέσος καταναλωτής που είναι επαρκώς ενημερωμένος, συνετός και προσεκτικός. Τούτο μνημονεύεται ρητώς στη σκέψη 74 της απόφασης C-26/13, ECLI:EU:C:2014:282.
- 23 Αξίζει να σημειωθεί ότι η μεταγενέστερη οδηγία 2005/29/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 11ης Μαΐου 2005, για τις αθέμιτες εμπορικές πρακτικές των επιχειρήσεων προς τους καταναλωτές στην εσωτερική αγορά και για την τροποποίηση της οδηγίας 84/450/ΕΟΚ του Συμβουλίου, των οδηγιών 97/7/EK, 98/27/EK, 2002/65/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου και του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 2006/2004 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, αναφέρει ρητώς, στην αιτιολογική σκέψη 18, ότι πρέπει να λαμβάνεται ως σημείο αναφοράς ο μέσος καταναλωτής, ο οποίος έχει τη συνήθη πληροφόρηση και είναι ευλόγως προσεκτικός και ενημερωμένος, λαμβανομένων υπόψη των κοινωνικών, πολιτιστικών και γλωσσικών παραγόντων (συμπεριλαμβανομένων των χαρακτηριστικών που καθιστούν ιδιαίτερα ευάλωτους τους καταναλωτές σε αθέμιτες πρακτικές της αγοράς).
- 24 Συναφώς, πρέπει να προστεθεί ότι η οδηγία 93/13, στο άρθρο της 4, παράγραφος 1 (στην αγγλική και τη γερμανική γλωσσική απόδοση) επιβάλλουν να λαμβάνονται υπόψη, στο πλαίσιο της εξέτασης του καταχρηστικού χαρακτήρα των συμβατικών ρητρών, η φύση των αγαθών ή των υπηρεσιών που αφορά η σύμβαση καθώς και όλες οι περιστάσεις υπό τις οποίες συνήφθη η σύμβαση. Ομοίως, τόσο το άρθρο 65, παράγραφος 1 όσο και το άρθρο 385² του ΚC επιβάλλουν να λαμβάνονται υπόψη οι περιστάσεις υπό τις οποίες συνήφθη η σύμβαση.
- 25 Κατά συνέπεια, το αιτούν δικαστήριο εκτιμά ότι δεν μπορεί να μη ληφθούν υπόψη στοιχεία όπως: η φύση του αντικειμένου της σύμβασης, η αξία και η διάρκεια της σύμβασης ενυπόθηκου δανείου (150 000 PLN, 30 έτη), καθώς και το

υπολογιζόμενο σε ξένο νόμισμα ποσό του δανείου. Είναι επίσης ουσιώδεις οι περιστάσεις υπό τις οποίες συνήφθη η σύμβαση αυτή, δηλαδή το γεγονός ότι οι καταναλωτές την υπέγραψαν χωρίς να τη διαβάσουν και ότι, μολονότι δεν την κατανόησαν, δεν μερίμνησαν ώστε να κατανοήσουν την υπογεγραμμένη σύμβαση.

- 26 Υπό τις συνθήκες αυτές, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται αν η προστασία του καταναλωτή μπορεί να παρασχεθεί σε κάθε καταναλωτή ή μόνο στον μέσο καταναλωτή που έχει τη συνήθη πληροφόρηση και είναι ευλόγως προσεκτικός και ενημερωμένος. Με άλλα λόγια, το ζήτημα έγκειται στο αν το δικαστήριο μπορεί να κρίνει καταχρηστικές τις ρήτρες σύμβασης συναφθείσας από καταναλωτή ο οποίος δεν μπορεί να χαρακτηριστεί ως μέσος καταναλωτής που έχει τη συνήθη πληροφόρηση και είναι ευλόγως προσεκτικός και ενημερωμένος.
- 27 Αφενός, φαίνεται θεμιτό να προστατεύεται κάθε καταναλωτής, ακόμη και ο καταναλωτής που δεν συμπεριφέρεται με συνετό τρόπο (δεν διαβάζει τη σύμβαση πριν από την υπογραφή της ή, μολονότι δεν την κατανοεί, δεν καταβάλλει προσπάθεια ώστε να την κατανοήσει) από ενδεχόμενες καταχρηστικές ρήτρες περιληφθείσες στη σύμβαση. Συγκεκριμένα, αν παρεχόταν προστασία ακόμη και σε τέτοιον καταναλωτή, οι επαγγελματίες θα παρακινούνταν να μη χρησιμοποιούν καταχρηστικές ρήτρες στις συμβάσεις. Τούτο συνηγορεί υπέρ της παροχής προστασίας σε κάθε καταναλωτή ανεξαιρέτως.
- 28 Αφετέρου, η παροχή προστασίας στον καταναλωτή ο οποίος δεν διάβασε τη σύμβαση πριν από την υπογραφή της, ή δεν κατανόησε το περιεχόμενο της συναφθείσας σύμβασης, αλλά παρά ταύτα τη συνήψε χωρίς να καταβάλει προσπάθειες να το κατανοήσει (ιδίως στην περίπτωση σύμβασης όπως η επίμαχη στην υπό κρίση υπόθεση), θα μπορούσε να οδηγήσει σε κατάσταση κατά την οποία ο καταναλωτής θα έχει τη δυνατότητα, μετά την πάροδο πολλών ετών, να επικαλεστεί τον καταχρηστικό χαρακτήρα των συμβατικών ρητρών, σε περίπτωση που δεν αντλήσει από τη σύμβαση τα αναμενόμενα πλεονεκτήματα. Στην περίπτωση αυτή, ο καταναλωτής θα μπορούσε να απαλλαγεί από τον κίνδυνο (εν προκειμένω τον κίνδυνο μεταβολής της συναλλαγματικής ισοτιμίας) τον οποίο οικειοθελώς ανέλαβε συνάπτοντας τη σύμβαση. Τούτο θίγει την αρχή της ασφάλειας δικαίου, την αρχή της σταθερότητας των συμβάσεων, καθώς και την αρχή *pacta sunt servanda*. Επιπλέον, η οδηγία 93/13 δεν εκδόθηκε με σκοπό να εφαρμοστεί σε περίπλοκες οικονομικές υποχρεώσεις πολυετούς διάρκειας, πράγμα που, κατά το αιτούν δικαστήριο, πρέπει επίσης να ληφθεί υπόψη στο πλαίσιο της απάντησης στα υποβληθέντα προδικαστικά ερωτήματα.
- 29 Το αιτούν δικαστήριο εξέτασε τη νομολογία του Δικαστηρίου, αλλά δεν βρήκε σαφή απάντηση στα προδικαστικά ερωτήματα που διατυπώνονται με την παρούσα αίτηση· δεν προέκυψαν ούτε καν επαρκείς ενδείξεις που να παρέχουν στο αιτούν δικαστήριο τη δυνατότητα να επιλύσει το ίδιο τα ζητήματα που αποτελούν αντικείμενο των ερωτημάτων. Επίσης για τον λόγο αυτό, το εθνικό δικαστήριο αποφάσισε να υποβάλει τα παρόντα προδικαστικά ερωτήματα.

- 30 Στο πλαίσιο της απάντησής του στο πρώτο ερώτημα, το εθνικό δικαστήριο εφιστά την προσοχή στο δίλημμα των ορίων της προστασίας των καταναλωτών. Πρέπει να σταθμιστούν οι αντικρουόμενες αξίες της προστασίας των καταναλωτών και της αρχής της ασφάλειας των έννομων σχέσεων, της αρχής της σταθερότητας των συμβάσεων και της αρχής *pacta sunt servanda*. Σε περίπτωση που το Δικαστήριο καταλήξει στο συμπέρασμα ότι δεν τυγχάνει προστασίας κάθε καταναλωτής, αλλά μόνον εκείνος που μπορεί να θεωρηθεί ως μέσος καταναλωτής που έχει τη συνήθη πληροφόρηση και είναι ευλόγως προσεκτικός και ενημερωμένος, το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι, κατά την κρίση του, όσον αφορά το δεύτερο ερώτημα, πρέπει να διαπιστωθεί ότι, στην περίπτωση σύμβασης όπως η επίμαχη στην υπό κρίση υπόθεση σύμβαση ενυπόθηκου δανείου με ρήτρα υπολογισμού σε αξία ξένου νομίσματος, τόσο ο καταναλωτής ο οποίος δεν διάβασε τη σύμβαση αυτή πριν από την υπογραφή της, όσο και ο καταναλωτής ο οποίος ναι μεν τη διάβασε αλλά δεν κατανόησε το περιεχόμενό της και δεν κατέβαλε προσπάθειες να το κατανοήσει, δεν μπορεί να θεωρηθεί ως μέσος καταναλωτής που έχει τη συνήθη πληροφόρηση και είναι ευλόγως προσεκτικός και ενημερωμένος. Κατά συνέπεια, η απάντηση που πρέπει να δοθεί είναι ότι δεν παρέχεται προστασία στον καταναλωτή ο οποίος υπέγραψε σύμβαση όπως η εξεταζόμενη εν προκειμένω χωρίς να τη διαβάσει, και ότι δεν μπορεί να εξεταστεί ο καταχρηστικός χαρακτήρας των ρητρών τέτοιας σύμβασης.